

УДК 312.6:616-052.004.12(477.46)

М.В. Лобас

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАХВОРЮВАНОСТІ ТА ПОШИРЕНОСТІ ХВОРОБ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Управління охорони здоров'я Черкаської обласної державної адміністрації, м. Черкаси, Україна

Мета – вивчити та проаналізувати стан здоров'я населення Черкаської області як важливого чинника потреби в медичній допомозі.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження були статистичні звіти закладів охорони здоров'я Черкаської області за період 2011–2015 рр. Використано бібліосемантичний і статистичний методи.

Результати. За п'ять (2011–2015) років дослідження зареєстровано зниження показників захворюваності (на 12,4%) і поширеності хвороб (на 10,3%) у Черкаській області. У структурі захворюваності провідні місця посіли такі класи хвороб: хвороби органів дихання (42,9%), травми та отруєння (7,3%), хвороби сечостатевої системи (6,9%); у структурі поширеності – хвороби системи кровообігу (31,2%), хвороби органів дихання (18,2%), хвороби органів травлення (10,2%).

Висновки. Показники захворюваності та поширеності хвороб є важливим чинником потреби населення в медичній допомозі.

Ключові слова: Черкаська область, населення, показники захворюваності, показники поширеності хвороб, структура, аналіз.

Вступ

Стан здоров'я людей посідає особливе місце в системі цінностей цивілізованої країни [1, 2]. Здоров'я населення країни відображає її соціально-економічне, екологічне, демографічне і санітарно-гігієнічне благополуччя, є одним із соціальних індикаторів суспільного прогресу, важливим чинником, який впливає на якість та ефективність трудових ресурсів [3, 4].

Вивчення тенденцій захворюваності та поширеності хвороб серед населення є однією з важливих складових стратегічного планування медичної галузі [5, 6].

Мета роботи – вивчити та проаналізувати стан здоров'я населення Черкаської області як важливого чинника потреби в медичній допомозі.

Матеріали та методи

При виконанні роботи використано бібліосемантичний і статистичний методи. Матеріалами дослідження стали статистичні звіти закладів охорони здоров'я Черкаської області за період 2011–2015 рр.

Результати дослідження та їх обговорення

На початку дослідження вивчено дані про кількість і склад населення області (табл. 1).

За даними табл. 1, станом на 01.01.2015 р. в області проживало 1 248 187 осіб, з яких сільське населення становило 43,6%, міське – 56,4%. Частка населення чоловічої статі складала 45,8%, а жіночого – 54,2%. При цьому частка дітей дорівнювала 16,5%.

Далі вивчено та проаналізовано демографічні показники в Черкаській області за 2011–2015 рр. (табл. 2).

Таблиця 1

Характеристика населення Черкаської області станом на 01.01.2015 р.

Загальна чисельність постійного населення (тис. осіб)	У т.ч.	
	міського	сільського
Усього	1 248,187	543,732
Чоловіки	571,210	250,710
Жінки / у т.ч. фертильного віку	676,977 / 298,491	293,022 / 119,072
Діти віком до 18 років	205,422	90,831

Таблиця 2
Демографічні показники Черкаської області у 2011–2015 рр.

Показник	Рік				
	2011	2012	2013	2014	2015
Народилося (абс.)	12473	12798	12100	12351	11508
Народжуваність (на 1000 нас.)	9,7	10,1	9,6	9,8	9,2
Померло (абс.)	20848	20667	20477	20800	20171
Смертність (на 1000 нас.)	16,3	16,2	16,2	16,6	16,2
Природний приріст (абс.)	-8375	-7869	-8377	-8449	-8663
Природний приріст (на 1000 нас.)	-6,6	-6,1	-6,6	-6,8	-7,0
Народжуваність (на 1000 міського нас.)	9,9	10,1	9,7	9,8	9,3
Смертність (на 1000 міського нас.)	12,8	13,2	13,0	13,3	13,1
Природний приріст (на 1000 міського нас.)	-2,9	-3,1	-3,3	-3,5	-3,8
Народжуваність (на 1000 сільського нас.)	9,5	10,0	9,4	9,9	9,1
Смертність (на 1000 сільського нас.)	20,7	20,2	20,3	20,8	20,2
Природний приріст (на 1000 сільського нас.)	-11,2	-10,2	-10,9	-10,9	-11,1

Аналіз наведених у табл. 2 даних вказав на те, що показники народжуваності та смертності населення в області мали тенденцію до скорочення, але показник смертності в 1,76 разу був вищим за показник народжуваності, що призвело до зростання показника природного убутку населення за роки спостереження на 0,4 з рівнем у 2015 р. 7,0 на 1000 населення.

Показник смертності міського населення в 1,54 разу був меншим за показник смертності сільського

населення. Показник народжуваності сільського населення на 0,2 на 1000 населення був меншим за показник народжуваності міського населення. Дана ситуація призвела до того, що показник природного убутку сільського населення в 2,92 разу був вищим, ніж міського населення.

Наступним кроком дослідження вивчено показники захворюваності та поширеності хвороб серед населення області (табл. 3).

Таблиця 3
Показники захворюваності та поширеності хвороб серед населення Черкаської області у 2011–2015 рр.

Категорія населення	Показник на 10 тис. населення					2015 до 2011	
	2011	2012	2013	2014	2015	абс.	%
<i>Поширеність хвороб</i>							
Усього	20519,5	20051,1	19295,2	18834,4	18402,4	-2117,1	10,3
Доросле населення	20123,5	19716,3	19073,5	18522,3	18140,4	-1983,1	9,6
Населення працездатного віку	15008,9	14680,9	13598,2	13385,0	13169,7	-1839,2	12,2
Населення старше працездатного віку	32025,7	31268,8	31322,2	30025,7	29139,1	-2886,6	9,0
Дитяче населення	22491,8	21735,4	20414,6	20417,8	19732,1	-2759,7	12,3
<i>Захворюваність</i>							
Усього	7523,5	7294,5	7034,3	6858,2	6596,6	-935,9	12,4
Доросле населення	5729,0	5578,3	5353,6	5121,3	4911,8	-817,2	14,3
Населення працездатного віку	6358,0	6130,6	5765,4	5631,0	5449,7	-908,3	14,3
Населення старше працездатного віку	5492,4	5453,7	5468,0	5090,1	4776,8	-715,6	13,0
Дитяче населення	16460,7	15926,7	15518,6	15669,0	15149,3	-1311,4	7,9

Дані табл. 3 засвідчили зниження за роки дослідження (2011–2015 рр.) показників захворюваності (на 12,4%) і поширеності серед населення хвороб (на 10,3%), що опосередковано стало чинником зниження звернення населення по медичну допомогу. Статистичні показники захворюваності населення набули найнижчого рівня зменшення серед дітей (на 7,9%), а найвищого рівня

зменшення – серед населення працездатного віку (на 14,3%). Найбільше знизилися показники поширеності хвороб серед дитячого населення (на 12,3%) і населення працездатного віку (12,2%), а найменше – показники поширеності хвороб серед населення старше працездатного віку (9,0%).

Далі вивчено показники структури захворюваності населення (табл. 4).

Таблиця 4
Структура захворюваності населення Черкаської області (на 100 тис.) у 2015 р.

Клас хвороб та окремі нозологічні форми	Усього населення		У т.ч. дітей до 18 років	
	абс.	%	абс.	%
Усі хвороби, у т.ч.:	65966,5	100,0	151492,5	100,0
- інфекційні та паразитарні	2193,6	3,3	5700,5	3,8
- новоутворення	1084,1	1,6	536,0	0,4
- хвороби крові і кровотворних органів	654,9	1,0	2430,1	1,6
- ендокринні хвороби, розлади харчування та обміну речовин	1117,2	1,7	2400,4	1,6
- розлади психіки та поведінки	358,1	0,5	414,3	0,3
- хвороби нервової системи	1061,7	1,6	1456,5	1,0
- хвороби ока та його придаткового апарату	3636,9	5,5	4100,8	2,7
- хвороби вуха та соскоподібного відростка	2770,2	4,2	5074,9	3,3
- хвороби системи кровообігу, у т.ч.:	4152,5	6,3	1194,1	0,8
- ішемічна хвороба*	1259,3			
- цереброваскулярні хвороби*	746,6			
- хвороби органів дихання	28304,6	42,9	97877,5	64,6
- хвороби органів травлення	2808,6	4,3	6015,9	4,0
- хвороби шкіри та підшкірної клітковини	4160,0	6,3	8894,9	5,9
- хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	3344,6	5,1	3741,1	2,5
- хвороби сечостатевої системи	4559,8	6,9	3022,1	2,0
- окремі стани, що виникають у перинатальному періоді**	9705,6			
- природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	87,3	0,1	428,9	0,3
- травми та отруєння	4818,5	7,3	7501,1	5,0

Примітки (тут і далі): * – показники розраховані на доросле населення 18 років і старше; ** – показники розраховані на дитяче населення 0–1 рік.

Аналіз наведених у табл. 4 даних щодо структури захворюваності населення області показав, що провідні місця в структурі захворюваності всього населення посіли хвороби органів дихання (42,9%), травми та отруєння (7,3%), хвороби сечостатевої системи (6,9%), а

серед дитячого населення – хвороби органів дихання (64,6%), хвороби шкіри та підшкірної клітковини (5,9%), травми та отруєння (5,0%).

Наступним кроком дослідження вивчено структуру поширеності хвороб серед населення області (табл. 5).

Таблиця 5
Структура поширеності хвороб серед населення Черкаської області (на 100 тис.) у 2015 р.

Клас хвороб та окремі нозологічні форми	Усього населення		У т.ч. дітей до 18 років	
	абс.	%	абс.	%
Усі хвороби, у т.ч.:	184023,9	100,0	197320,6	100,0
- інфекційні та паразитарні	3114,8	1,7	6733,9	3,4
- новоутворення	4597,7	2,5	1142,5	0,6
- хвороби крові і кровотворних органів	1952,3	1,1	6137,1	3,1
- ендокринні хвороби, розлади харчування та обміну речовин	9304,1	5,1	7246,5	3,7
- розлади психіки та поведінки	4827,5	2,5	3433,4	1,7
- хвороби нервової системи	3807,2	2,1	4710,8	2,4
- хвороби ока та його придаткового апарату	8966,3	4,9	9086,7	4,6
- хвороби вуха та соскоподібного відростка	3488,5	1,9	5384,5	2,7

Продовження таблиці 5

- хвороби системи кровообігу, у т.ч.:	57497,6	31,2	4611,5	2,3
- ішемічна хвороба*	24477,1			
- цереброваскулярні хвороби*	6151,1			
- хвороби органів дихання	33487,8	18,2	1023230,0	52,0
- хвороби органів травлення	18815,0	10,2	12425,6	6,3
- хвороби шкіри та підшкірної клітковини	4784,3	2,6	9710,2	4,9
- хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	12590,3	6,7	8553,1	4,3
- хвороби сечостатевої системи	10045,4	5,5	4785,3	2,4
- окремі стани, що виникають у перинатальному періоді**	9705,6			
- природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	649,7	0,4	2633,6	1,3
- травми та отруєння	5139,0	2,8	7674,4	3,9

За наведеними даними в табл. 5, у структурі поширеності хвороб серед усього населення області провідні місця зайняли хвороби системи кровообігу (31,2%), хвороби органів дихання (18,2%), хвороби органів травлення (10,2%), а серед дитячого населення – хвороби органів дихання (52,0%), хвороби органів травлення (6,3%) і хвороби шкіри та підшкірної клітковини (4,9%).

Висновки

У ході дослідження за 2011–2015 рр. встановлено зниження показників захворюваності (на 12,4%) і поширеності хвороб серед населення Черкаської області

(на 10,3%). Показники захворюваності населення набули найнижчого рівня зменшення серед дітей (на 7,9%), а найвищого рівня зменшення – серед населення працездатного віку (на 14,3%). У структурі захворюваності населення провідні місця посіли такі класи хвороб: хвороби органів дихання (42,9%), травми та отруєння (7,3%), хвороби сечостатевої системи (6,9%); у структурі поширеності – хвороби системи кровообігу (31,2%), хвороби органів дихання (18,2%), хвороби органів травлення (10,2%).

Подальші дослідження пов'язані з вивченням ефективності надання медичної допомоги населенню Черкаської області.

Література

1. *Здоровье-2020: основы европейской политики в поддержку действий всего государства и общества в интересах здоровья и благополучия* // ЕРК ВОЗ (Мальта, 10–13 сент. 2012 г.). – 18 с.
2. *Колесник М.* Здоровье детей и подростков: фокус на профилактику [Электронный ресурс] / М. Колесник. – Режим доступа : <http://www.umj.com.ua/article/67534/zdorove-detej-i-podrostkov-fokus-na-profilaktiku>. – Название с экрана.
3. *Основные показатели здоровья в Европейском регионе ВОЗ. 2013: В центре внимания – неинфекционные заболевания.* – Копенгаген : ЕРБ ВОЗ, 2013. – 10 с.
4. *Показники здоров'я населення та використання ресурсів охорони здоров'я в Україні за 2011–2012 роки.* – Київ : ЦМС МОЗ України, 2013. – 328 с.
5. *Предотвращение хронических болезней: жизненно важное вложение средств : доклад ВОЗ.* – Канада : Агенция общественного здоровья, 2005. – 33 с.
6. *Таллінська хартія: Системи охорони здоров'я для здоров'я та добробуту* [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.euro.who.int/document/E91438r.pdf>. – Назва з екрана.

Дата надходження рукопису до редакції: 01.09.2016 р.

Характеристика захворюваності і розповсюдженості захворювань серед населення Черкаської області

М.В. Лобас

Управление здравоохранения Черкаской областной
государственной администрации, г. Черкассы, Украина

Цель – изучить и проанализировать состояние здоровья населения Черкаской области как важного фактора потребности в медицинской помощи.

Материалы и методы. Материалами исследования были статистические отчеты учреждений здравоохранения Черкаской области за период 2011–2015 гг. Используются библиосемантический и статистический методы.

Результаты. За пять (2011–2015) лет исследования зарегистрировано снижение показателей заболеваемости (на 12,4%) населения Черкаской области и распространенности среди него болезней (на 10,3%). В структуре заболеваемости ведущие места заняли следующие классы болезней: болезни органов дыхания (42,9%), травмы и отравления (7,3%), болезни мочеполовой системы (6,9%); в структуре распространенности – болезни системы кровообращения (31,2%), болезни органов дыхания (18,2%), болезни органов пищеварения (10,2%).

Выводы. Показатели заболеваемости и распространенности болезней являются важным фактором потребности населения в медицинской помощи.

Ключевые слова: Черкасская область, население, показатели заболеваемости, показатели распространенности болезней, структура, анализ.

Characteristics of morbidity and prevalence of diseases among the population of Cherkassy region

M.V. Lobas

Department of Health Care of Cherkasy regional
state administration, Cherkasy, Ukraine

Purpose – to study and analyze the health of the population of Cherkassy region as an important factor of health care needs.

Materials and methods. Materials of research were statistical reports of health facilities of Cherkassy region for the period 2011–2015. Bibliosemantic and statistical methods are used.

Results. Within five (2011–2015) years of the study reported a decrease in morbidity rates (12.4%) and prevalence (10.3%) in the Cherkassy region. In the structure of morbidity leading places were the following classes of diseases: respiratory diseases (42.9%), injuries and poisonings (7.3%), diseases of the genitourinary system (6.9%); in the structure of prevalence – circulatory system diseases (31.2%), respiratory diseases (18.2%), digestive diseases (10.2%).

Conclusions. Morbidity and prevalence of diseases are an important factor in population health care needs.

Key words: Cherkasy region, population, morbidity, prevalence of disease, the structure analysis.

Відомості про автора

Лобас Михайло Віталійович – начальник Управління охорони здоров'я Черкаської обласної державної адміністрації; бул. Шевченка, 185, м. Черкаси, 18001, Україна.